

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tullii Ciceronis Orationes diligentius recognitae & aptiore serie repositae

Cicero, Marcus Tullius

Lutetiae Paris, 1522

Leoni.X.Pontifici Maximo.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-431](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-431)

LEONI. X. PONTIFICI MAXIMO.

Magna quaedam res est, & ut nihil fortasse prestantius, ita longe difficilius quiddam, quam homines opinantur, eloquentia excellere. vni est id homini a natura datum: ut ea, quae mente concipimus, communicare inter nos, ac dicendo animi sensa eloqui possimus. hac vna re maxime a ceteris nos animantibus natura se iunxit. haec iam inde ab initio humani generis egregias nobis semper utilitates attulit. atque haec cum aequae omnibus concessa sit, vnum quempiam e multis esse, quae magna ceteri cum admiratione dicentem audiant: cui maximis ita plerumque de rebus assentiant, ut illi potius, quam sibi ipsis credendum putent: qui clamores, qui lachrymas, qui risus, cum velit, moueat: atque omnes adeo animorum motus quasi habens quibusdam regat: qui denique ita loquat, ut tantum prope reliqua hominum multitudini praestare videatur, quantum homines ipsi bestiis antecellunt: profecto id fieri necesse est, quod is, & longe praestantiora quaedam, quam alii omnino, cogitatione, atque animo complectatur: & ea, quae cogitarit, admirabili ac diuina quadam dicendi ratione explicare, ac proferre possit. At hoc, si quis id recte consideret, eiusmodi est, ut eo omnia, quae in hominum cognitionem cadere possunt, comprehendant. quid enim illi, qui & res omnes, de quibus possit accidere ut aliquando loquendum sit, optime omnium teneat: quod ei qui perfecte eloquens esse voluerit, necessarium est: & ornatissimis ac grauissimis eas verbis illustrare, atque omni lumine orationis queat, deesse dicendum est: Id vero quod arduum, ac magnum sit, vel ex eo facillime cognosci potest, quod cum nemo fere vnquam fuerit, qui non hanc sibi eloquentiae gloriam summopere appetendam duxerit, permulti vero acerrimo ingenio homines nihil aliud summo studio tota vita egerint, per pauci tamen tot aetatibus inueniuntur, qui ita probati sint, ut non multa illis deesse viderentur. Et certe singulas quasque artes egregie aliquem nouisse per magnum est, nedum ut plurimam ab vno quopiam comprehendere possint. Sed ut ea quis etiam in genio felicitate fuerit, ut omnium sit maximarum rerum scientiam consecutus: tum vero quoties illi dicendum sit, suo quocumque loco collocare, quantae prudentiae est! Iam res ipsas eo orationis genere, his verbis ornare, eaque ipsa verba tam compositae, tam concinnae, tam apte inter se connectere, ut nihil illustrius, nihil auditu iucundius esse possit, id vero longe omnium difficillimum haberi debet. profecto cum multa etiam in oratore alia requirantur, ab hac vna re tamen eloquentiae inditum nomen est. Quid de actione dicam? huic primas, huic secundas, huic tertias tribuisse Demosthenes dicit. hac vna si careat, ut cetera illi omnia cumulatissime concessa sint, nihil est, quod magnum ab se quippiam effici posse orator putet. at eiusmodi ea est, ut si cui a natura negata sit, paruum sit, & exile quiddam, quod ab arte tradatur. Sed & multo minus memoria aut procreari, aut inseri arte vlla potest. ratio certe quaedam, qua ea adiueat, reperta est. sed haec nulla sit, nisi id ipsum prius naturae bonum in ingenio nostris extiterit. at haec in oratore quasi fundamentum quiddam est, quo sublato cetera omnia collabi necesse sit. Quare cum ex his eloquentiae rebus constet, quae partim maximo viri ingenio summa sibi industria ac labore parare tantum possunt: partim, nisi a natura contigerint, nulla ipsi nobis fingere ratione possumus: nihil dicendi laude difficilius, nihil perfecto oratore inueniuntur rarius existimandum est. Sed quo plures huic laudis propositae difficultates sunt, eo magis, & ut ea adipiscantur eniti omnes decet: & si quis adeptus fuerit, admirabilior, & quasi quaedam inter homines deo haberi debet. quid enim ex omnibus humanis rebus ad deorum propius potestate accedit: quam posse & inimicos, cum velis, laedere, & amicis adiuuato esse, & repugnantes tuam in sententiam adducere, & consentientes confirmare, consolari, hortari, ad misericordiam, ad odium, ad quicumque animi motum, quos volueris, vel inuitos impellere. haec ea nimirum sunt, quae non fieri humana vi, sed diuinum esse quiddam homines arbitrentur. Atque in hac quidem re sunt quae omnium maxime graecos homines admirentur, ac longe illos nostrorum ingenio anteponant. Et profecto, quod in omnibus eius generis graecis non minus contigit, summorum semper oratorum copia Graecia redundauit. e Romanis quae multos fuisse legimus, quae plurimum dicendo potuerit, quae nihil non eloquentia assecuti sint: & complures ex his tantum nihil omnino literis mandauerunt: & eorum quae aliquid scripserunt, praeter vnum Ciceronis nihil cuiusquam extat, quod proferre possimus. Sed & in tanto hoc tantum eloquentiae naufragio, magne ob id saltem diis immortalibus a nobis gratiae haberi debet, quod huic potissimum superesse voluerunt. tantum enim vno ego in Cicerone ponendum arbitror, ut huius vnum dicendi facultate, non aequata modo cum graecorum omnium eloquentia latinae orationis copia, sed & longe facta superior putetur. Tria sunt, quae ab optimo effici oratore debeant. docendum, delectandum, promouendum auditor. hinc tria etiam nata sunt dicendi genera, tenue, medium, graue. ad docendum tenue accommodatum est, medio delectatio pariter, promouemur graui. qui vnum aliquod horum genus assequi potuerunt, magni habitum

Eloquentiae
laus.

Eloquentiae
vnde nomen
inditum.

Ciceronis
laus.
Oratoris
officia tria.
Dicendi genera
tria.

comitate semper elusit. Ac ne omnia conquirere ambiciosius videari: ut toties promotos iudices, toties senatum, toties populum permittat: ut oppressam Catiline audaciam, vniuersam in Antonii odium concitatam ciuitatem sileam: quanta vis illius orationis fuerit, quam facile ad ea, quae vellet, homines attraxerit, vel id vnum nobis esse argumento potest, quod cum perclaro illo statim ab se invito consulatu, lege agraria ab seditiosis Tribunis plebis proposita, magnos in Republica concitari motus intueretur, & in concione Tribunos vocare, & ipso etiam disceptatore populo, cuius obsistere com modis putabatur, vti non dubitauit, atque hic ita locutus est, ita eorum quae ad pertractandos hominum animos necessaria essent, nihil permisit, ut nemo unquam tanta populi voluntate populare quicquam suaserit, quanta hic maxime omnium gratiam, ac iucundam populo legem euerit. Non immerito igitur & cum viueret, regnare in iudiciis dictus est: & post mortem ad hodiernum diem sic apud omnes gentes illius nomen viget, sic in dies augetur, ut nulla id unquam obliuio obscuratura, nulla eius laudibus allatura sine aeternitas videatur. Hic ipsam illam absolutam eloquentiae speciem, quam suo ipse in oratore quaerit, quam vix animo intuemur, quam in nullo Antonius viderat, oratione omnium vnus expressit. huic quo similior aliquis, eo eloquentior haberi debet. huius scriptis ne cogitare quidem ornatiorem possumus, vti namque eorum multa aut iniuria temporis, aut assidua tot saepe bellis Italiae vastatione perierunt, ea peruenire omnia ad manus nostras potuissent. longe opulentior Romana lingua, longe instructior Latinae eloquentiae suppellex esset. Sed ut multa intercepta sint, bene id cecidit, quod ex his quas scripsit, orationibus, in quibus omnis dicendi vis, omnis eloquentiae ornatus explicatur, paucas admodum desideramus. quae & in his id quaerimus, quod quas non Antonii proscriptio, non belli furor, non tot annorum spatium eripere nobis potuit: has ita proximorum saeculorum incertitia, quasi rubigo quaedam, foedauit, ut in suam nitorem restituere immensi cuiusdam operis esse videatur. Nos quidem, quantum in nobis fuit, quantum vetera nobis exemplaria adiumento esse potuerunt, quam potuimus operam afferre conati sumus: neque quicquam a nobis fieri potuisse existimauimus, quod magis his qui eloquentiae studio tenentur prodesset: quam si ipsae haec Ciceronis orationes, hoc est ipsius fontes eloquentiae, vnde haurire abunde possent, per purgati a nobis essent, quae in re tantum tamen abest, ut nihil premissum esse affirmare velimus, ut iacta tantum fundamenta a nobis esse, opus ipsum si multi hoc exemplo pari in id studio ac labore incubuerint, tum demum posse fortasse aliquando perfici existimemus. Atque has nos quidem orationes, ob id praecipue Leo Pontifex maxime, ut alia permittam omnia, sub tuo nomine exire voluimus, quod te quis in ea amplitudine collocatum, ut nemo mortalium propius deum attingat, maximis semper occupationibus distincti necesse sit: & his tamen maxime delectari, & nunquam intermittere literarum studia audimus: neque quae a te pluris fieri, quam qui aliquo optimatum artium genere ceteris antecellat. Et huius quidem rei id iam inde ab initio amplissime huius dignitatis tuae indicio omnibus esse potuit: quod Petrum Bembum, & Iacobum Sadolerum viros uti summa inter se beneuolentia coniunctissimos, ita tamen moribus, tamen omni literarum genere & quosimillimos & nostrae aetatis omnium ornatisissimos, a secretis habere voluisti. Iam tamen magna mihi oblata spes est, fore ut omnes tuo auxilio bonae artes reuiuiscerent: cum tibi eos qui in his excellerent, adiungendos, atque omni dignitate honestandos putares. Sed non hoc vno nobis tuus hac in re animus perspectus est: permultis se ille aliis quotidie signis ostendit. & perclarissimorum semper ingeniorum parens plurimos tibi Roma omni doctrina praestantis viros sufficit: & his non inferiores ex omnibus eo terris, ut in commune quaedam nationum omnium, ac totius terrarum orbis patriam permulti confluunt. quippe eo iam inde ab initio nata fato Roma est, ut quod ubique terrarum egregium exortum esset, vna susciperet. Hos tu omnes ita amplecteris, ita omni beneuolentia prosequeris, ut cum nullo hominum genere liberius viuas, nulli ad te aditus faciliores sint, nulli tua magis liberalitas pateat. Ex his ego & plurimis illis quae in te elucet, virtutibus, in eam opinionem adductus sum, ut ob id ab Deo te optimo maximo & terris datum & toti Christianae Reipublicae praepositum arbitrer, ut tu is sis cuius ductu in antiquam illam tamen imperium, tum omnium & virtutum, & bonarum artium amplitudinem Roma restitatur. Sed agendum id profecto ex his tibi prius est, quo vrgemur magis: cui nisi occursum fuerit, magnae esse nobis calamitatis potest. Nimia iam audacia Christiani in nos nostris hostes efferuntur: nimis proterue nobis insultant: dum multos iam annos, omnes eorum iniurias toleramus, in maximum contempum venimus: neque quicquam est, quod sibi in nos licere non putent. quas illi per hosce annos regiones, quos agros non saepius deuastarunt: quos non sinus penetrarunt: quibus ex oris praedas non abegerunt: quam nobis ignominiam non inusserunt: quin etiam (foedum dii immortales facinus) florentissimam illam, illam & literarum, & virtutum omnium parentem Graeciam nobis tacentibus,

Orationis
Ciceronis
ne vis.

Leonis X.
cut oratio
nes dicat.

Rome fatu

Christiani
nominis
hostes.

atq; adeo prope traditibus immanissime geres occuparunt. nos socios atq; amicissimos nobis
Reges ante oculos prope nostros opprimi, ac regnis exui passi sumus. Nostra tum scilicet res
non agebatur: nihil eorum ad nos calamitas pertinebat: satis erat suos quosq; fines tueri: nihil
preterea curandum erat: Nimirum nostra hac negligentia id factum est, ut magne illis breui
tempore vires addita, magna nobis auxilia detracta sint. neq; suis illi viribus, sed nostra sea
cordia creuerunt. nos, nos inquam in nos eos aluimus: nos ita auxiliamur, ut multa iam ab illis me
rito, nisi prouisum fuerit, timeri possint. Sed prouidendum profecto est: neq; quicquam iam, quod tur
pe nobis futurum sit, ferre debemus. tuumq; adeo hoc esse munus, hoc tibi onus incubere, oes
existimant. Neq; tamen quicquam ne hoc quidem preter te alius quisquam potuit. Ita te id solum postulatur,
ut a finibus eos nostris auertas, ut exultantes ac temere in nos irruentes reprimas. maius quod

Horra ad dam est, quod tu a te magnitudini deberi videatur. nisi vltro illato illis bello, & omnis ante sus
bellum in Tur cepta nobis labe eorum sanguine eluatur: & illi penitus ne se aliquando in nostram perniciosam
cas suscipere efferre possint, excendantur: satissimum tantum de te omnium expectationi nullo pacto potest. Neq;
dum, vero factu id difficillimum futurum est, si te auctore sublati, si qui intercedunt, simultatibus, christi
iani inter se reges conspirauerint, & in communem hostem communi consensu suscipiendum sibi
bellum esse existimarint. quid enim his viribus opponi poterit: verendum credo nobis erit, ne pau
cis illis pedum cohortibus, ne inermibus illis, ut innumerabiles sint, equitibus hostium, tot (ut
alios omittam) inuictam Hispanorum, tot Heluetiorum legiones, instructissimus ille Gallorum, ille
Italorum equitatus pares esse non possint: ne primum quidem imperum, ne clamorem illi quidem
nostri exercitus ferre poterunt. Agis tu quidem dies noctesque unum hoc omnino maxime: neq; quicquam
omittis, quod ad conciliandos inter se, atq; in hostem inflammandos christianorum animos fieri
oporteat: atq; eo iam tuis monitis & hortatibus adducta res est, ut potentissimi iam Reges
veterum iniuriarum obliti, & amicitiam ineant, & ad colloquia veniant: ut & communibus vna
de rebus consilium capiant: & que ad christianam reip. salutem, ac dignitatem pertinere visa fuerint,
constituantur. sed & reliquum tamen quiddam adhuc est, quod tibi agendum sit. que prope omnes
iam pre se ferunt, ea quanta fieri celeritate poterit maturanda sunt. nescio quis iam diu Christi
anorum mentes torpor inuasit: qui ut optime tua auctoritate animati sint, diutius tamen pro
crastinantur, quam opus sit, ac multas quotidie bene gerende rei opportunitates pretermittunt.
hunc dum penitus somnum excutias, hanc dum tollas segnitiam, nulla sit res, que ab eo te, quod tam
preclare coepisti, deterere possit. hoc unum cum effeceris, tunc denique quod tandem machinaris, quod
tanto opere moliris, quod tecum semper cogitas, effeceris. Erit, erit profecto dies illa, cum te longissimi
me prolati finibus, deuictis omnibus, que Christiano unquam nomini infense fuerint, nationibus, cum
insigni laurea redeuntem intueri liceat: cum tota te Italia, totus terrarum orbis ut quendam ad le
uanda nostra incommoda e caelo delapsam deum veneret: cum tibi obuiam cunctis ex oppidis
omnium generum, omnium etatum multitudo se omnis effundat: tibi patriam, tibi penates, tibi
salutem, ac vitam denique, depulso crudelissimorum hostium metu, acceptam referat: cum ipsi etiam
se tibi agri noua quadam rerum omnium ubertate letiores ostendant. Tum tu maximis omnium
plausibus Regum medius Romam inuectus pulcherrimum ac iustissimum triumphum ages: tunc
demum pace terris omnibus per te parta frui nobis licebit: tum denique omni & bello & belli ti
more sublato alumne pacis atq; otii literum uberrimo se prouentu efferent: tum plurima inter
hostium spolia tot illa a veteribus illis grecis monumenta scriptis tradita, que nunc in misera
ra & diuturna hac Grecie seruitute oppressa delitescunt, per te ex tenebris extracta conspicien
tur. quin & latina fortasse pleraque belli hinc impetu nobis ablata recipientur, aut certe pacatis
iam rebus alicunde emergent, atq; ex omnibus ad te partibus deferent. tum & alia plura
ma, & Ciceronis fortasse tum ea, que desiderantur, in lucem prodibunt, tum hec, que manca
& mutilata legimus, integra & emendata reperient. neq; vero in antiquorum scriptis emendan
dis diutius teneri queque necesse erit: sed in maxima optimorum librorum copia, maximo ac tu
rissimo otio existent fortasse, qui maiora conentur, & ipsam etiam antiquitatem puocare scri
ptis audeant. Profecto aut nunquam posthac futurum est, aut tua id hec etas videbit. Interea hos la
bores nostros, qui tam corruptis veterum libris & necessario suscipiendi, & maxime utiles ha
bedi sunt, ne contemne: & ea, que ut futura credamus, maximam tu ipse nobis spem attulisti,
que semper meditaris, que animo semper agitas, que immortalis tibi apud omnes gentes gloria
paritura sunt, que profecto tibi debent, uti nulla interposita mora quam celerrime fiat appropera